

MEKÂNDA TASARIM ÖGESİ OLARAK SERAMİK PANO KULLANIMINDA: SWISSOTEL GRAND EFES ÖRNEĞİ

Alper CİNGÖZ
Selçuk Üniversitesi, Türkiye
alper.cingoz@lisansustu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0001-6270-962X>

Rabia KÖSE DOĞAN
Selçuk Üniversitesi, Türkiye
rabiakose@selcuk.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-2973-7087>

<i>Atf</i>	Cingöz, A. & Köse Doğan, R. (2023). Mekânda Tasarım Ögesi Olarak Seramik Pano Kullanımında: Swissotel Grand Efes Örneği. The Turkish Online Journal of Design Art and Communication, 13 (4), 878-899.
------------	---

ÖZ

Bu araştırmada öncelikli olarak seramik kavramı ele alınmıştır. Toprağın insanlık tarihindeki sürecinin ve öneminin incelenmesiyle başlayan çalışma, mimarlık ve iç mimarlık disiplinlerinin plastik sanatlarla etkileşimi sonucu oluşan seramik panoların Dünya ve Türkiye örnekleri incelenerek devam etmiştir. 1930'larda Cumhuriyet Dönemi sanatçıların eğitim amacı ile yurtdışına gönderilmesi ve sonrasında bilgi birikimlerini meslektaşlarına aktarması ile yeni bir dönem başlamıştır. 1950'lerden sonra sanatçıların seramik eserleri cephelerde ve iç mekânlarda yer almıştır. Çağdaş seramik sanatı altında oluşturulan duvar panolarının Avrupa ve Türkiye örnekleri çalışma kapsamında incelenmiştir. Anadolu'nun seramik geleneğinin kökünü oluşturan tasarım öğelerini yeniden yorumlayan ve sanatçı kimlikleriyle Çağdaş Türk Seramik Sanatına anıtsal nitelikte eserler bırakan Bedri Rahmi Eyüboğlu, Nasip İyem, Erdoğan Ersen, Attila Galatalı, Jale Yılmazbaşar ve Beril Anılanmert'in pano çalışmaları araştırma kapsamında ele alınmıştır. Çalışma alanı olarak Türkiye'de ilk sanat oteli olan İzmir/Swissotel Grand Efes seçilmiştir. Otelin bahçesinde ve iç mekânlarında bulunan seramik duvar panoları çalışmanın örneklem alanını oluşturmaktadır. Eserlerin yer aldığı mekânlarla olan ilişkisi yerinde tespit yöntemi ile analiz edilmiştir. Mimarlık disiplininin plastik sanatlarla etkileşimi sonucunda ortaya çıkan bu eserlerin kullanıcı üzerindeki etkisi ve mekânla olan ilişkisi araştırma kapsamında incelenmiştir. Sonuç olarak yüzey, kütle, mekân ve çevrenin bir bütün olarak algılandığı tek bir sanatçının üretimi dışında farklı disiplinlerden oluşan ekibin bir arada çalışması sonucu ortaya çıkan ve izleyicinin de katılımıyla üretim, sergileme ve tüketim aşamalarının bütün olarak değerlendirildiği eserlerin; insanların mekânla iletişim kurmasını sağladığı, sanat eserini deneyimleyip kültürel doygunluğu yaşattığı, görsel iletişimin psikolojik rahatlığını hissetmesine olanak sağladığı anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Mimarlık, İç Mimarlık, Tasarım, Seramik, Seramik Pano.*

IN THE USE OF CERAMIC BOARD AS A DESIGN ELEMENT IN SPACE; SWISSOTEL GRAND EFES EXAMPLE

ABSTRACT

In this study, primarily the concept of ceramics, the formation and development of ceramics are discussed. The study, which started with the examination of the process and importance of the soil in the history of humanity, was examined through the examples of the World and Turkey, within the scope

of the study, the ceramic works formed by combining the art of ceramics with the disciplines of architecture and interior architecture. Starting from the practices in Anatolian civilizations, which have an important place in our cultural history, and continuing with the Seljuk Period, the Principalities Period and the Ottoman Period, floor and wall covering examples that are widely used in architectural structures built in these periods are included in the research. The process related to ceramics in Turkey during and after the Republican Period has been examined and the effects of this process on architecture/interior architecture and ceramic art are briefly explained. A new era started with the artists of the Republic Period being sent abroad for educational purposes and then transferring their knowledge to their colleagues. In this period, the ceramic works of the artists took place in the facade and interior spaces. Ceramic wall panel samples created in contemporary ceramic art in Europe and Turkey were examined within the scope of the study. The ceramic panel works of Bedri Rahmi Eyüboğlu, Nasip İyem, Erdoğan Ersen, Attila Galatalı, Jale Yılmabaşar and Beril Anılanmert, who reinterpret the elements forming the roots of the Anatolian ceramic tradition and have monumental works in Contemporary Turkish Ceramic Art with their artist identities, are discussed within the scope of the thesis. Izmir / Swissotel Grand Efes Hotel, which is the first art hotel in Turkey, where the works of determined Turkish artists are featured, was chosen as the study area. The ceramic wall panels in the garden and interiors of the hotel constitute the sample area of the study. Observation forms of the ceramic panels, which were examined on-site, were created and interviews were held with hotel users. The relationship of the artifacts with the exterior/indoor space was analyzed with the on-site detection method. The effects of the works that emerged as a result of the combination of architecture/interior architecture with the art of ceramics on the user and their relationship with the space were examined within the scope of the research. As a result, apart from the production of a single artist in which the surface, mass, space and environment are perceived as a whole, the works that emerged as a result of the teamwork of different disciplines and in which the production, exhibition and consumption stages were evaluated as a whole with the participation of the audience; It has been understood that it enables people to communicate with the space, to experience the work of art and to experience cultural saturation, and to allow them to feel the psychological comfort of visual communication.

Keywords: *Architecture, Interior Architecture, Design, Ceramics, Ceramic Panel.*

GİRİŞ

İnsan, yaşamında karşılaştığı olgulardan esinlenerek başladığı tasarım ve üretim sürecinde çevresinde bulunan doğal malzemeleri ihtiyaç duyduğu duruma göre biçimlendirmeye çalışmış ve günümüzde de kullanılan gündelik eşyaların temeli bu şekilde ortaya çıkmıştır. Su içmek için bir bardağa, yemek yemek için bir tabağa, gıda malzemelerini depolamak için bir kaba ihtiyaç duymuştur. Bu ihtiyaçlar karşısında doğada bulunan kil, insanlığın başlangıcından bu zamana farklı form ve bileşimlerle varlığını gelişim göstererek sürdürmüştür. Yapısı gereği dayanıklı, sağlıklı ve teknik özellikleri ile gelişime uygun ve ilkel durumlardan teknolojik durumlara kadar kullanım alanı geniş olan ve ihtiyaç duyulan seramik, mimari anlamda da geçmişten günümüze önem arz eden bir malzeme olmuştur (Arıl, 2017).

Mimari yapılarda seramiğin yapı malzemesi olarak kullanımı kilden oluşan balçığın güneşte kurutulması sonucu elde edilen kerpiç isimli tuğla ile başlamış ve zamanla gelişim göstermiştir. Mimari yapılarda kullanılan seramik panolar ise ilk olarak Mısır ve Mezopotamya'da yapıların yüzeylerini dış etkilerden korumak ve güzelleştirmek amacıyla kullanılmıştır. Türk kültürleri arasında da önemli bir yere sahip olan seramik çok eski çağlardan bu yana, Orta Çağ'dan Yakın Çağ'a Anadolu'da yaşayan bir sanat dalı olmuştur. Anadolu'da seramik panolar genellikle Selçuklular ve Osmanlılar Döneminde yapılan mimari eserlerin duvarlarında çini olarak isimlendirilen haliyle yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmüştür. Mimaride çiniyi ilk kullanan Anadolu Selçukluları dini ve idari binaları büyük ölçüde çiniyle, çini mozaikle ve sırlı tuğlayla bezemişlerdir. Süsleme elemanları bakımından Selçuklu çinileri; geometrik, kaligrafik, bitkisel motifler, insan ve hayvan figürlerini yüzeylerinde barındırmasıyla zengin bir anlatım dili yansıtmaktadır. Osmanlı Döneminde ise seramik sanatı, özellikle İznik çinileriyle ön plana çıkan klasik motiflerle tüm mimari yapılarda kullanılmıştır (Mutlu, 2016). Cumhuriyet dönemine kadar

Anadolu'da seramiğin kamusal yapılarda ve alanlarda estetik ve işlevsel açıdan yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Fakat Cumhuriyet sonrası yönetim biçiminin değişmesiyle bu anlayışta değişime uğramıştır. İkinci Dünya Savaşından sonra seramiğe olan ilginin artması, teknolojinin ve sanayinin gelişmesi ve uluslararası fuarlarda seramik eserlerin görülmeye başlaması bu değişimlerden bazılarıdır. 1960'lı yılların başından itibaren modernizmin etkisiyle inşa edilen pek çok yapıda mimar ve sanatçının iş birliği ile seramik panoların yapıya dâhil edildiği görülmektedir. O yıllarda Avrupa'da bunun örneklerine sıklıkla rastlanmaktadır. Bauhaus ekolüne dayanan bu anlayışta, tasarımın bütün olarak ele alınması ve sanatçının en başından tasarım sürecine dâhil edilmesi gerektiği düşüncesi kabul görmüştür. Böylece ortaya çıkan işlerin yapıya sonradan eklenmiş bir süsleme olması yerine tasarımın yüzey, kütle, mekân ve çevrenin bir bütün olarak algılandığı, mimarının ayrılmaz bir parçası, tasarımın ana öğelerinden biri haline gelmesi hedeflenmiştir (Kırca ve Üstündağ, 2020).

Bu araştırmada, 1950'lerden sonra, mimari yapılara eser üreten Çağdaş Türk Seramik Sanatına öncü olan; Bedri Rahmi Eyüboğlu, Nasip İyem, Erdoğan Ersen, Atilla Galatalı, Jale Yılmabaşar ve Beril Anılanmert gibi sanatçıların mimari yapılarda tasarım öğesi olarak kullandıkları seramik pano uygulamaları ele alınmıştır. Belirtilen sanatçıların tek bir yapı içinde eserlerinin bulunduğu ve Türkiye'de ilk sanat oteli olarak bilinen Swisotel Grand Efes/İzmir örneklem grubu olarak seçilmiş ve seramik pano uygulamaları incelenmiştir.

Mimaride Seramik Pano Kavramı

Mimari bir terim olan pano; cephe elemanı ya da hazır bölme anlamında geçmişten günümüze kullanılmaktadır. Fransızca panneau "tabela, yazılı plaka" sözcüğünden alıntıdır. Fransızca bir kelime olan pannellus yani kumaş parçası sözcüğünün küçültülmesiyle pano olarak evrilmiştir. Çağdaş Seramik Sanatında ise pano; hammaddesi kil olup çeşitli tekniklerle üretilen işlevsel, dekoratif ya da sanatsal amaçlara hizmet eden mimariye bağlı pişmiş toprak ürünler olarak tanımlanmaktadır. 2. Dünya Savaşından önce dünya üzerinde mimarlık ve tasarım alanında ortaya konulan yenilikçi fikirler savaş sonrası mecburen göz ardı edildi. Önemli olan tek şey barınma ihtiyacını karşılayacak yapıları hızlıca üretmekti. Modernizmin eleştirel yönünden kabullenici yönüne geçiş olarak betimlenebilecek bu süreçte yapısal faaliyetler hız kazanmış ve çok sayıda yapı inşa edilmiştir; bu büyük yapı faaliyetleri ekonomik sebeplerden ve hızlı hareket etme zorunluluğu sonucu estetik yönünü yitirmiş niteliktedir. Yaratıcılık ve özgünlük geri plana atılırken, eleştirel modernizmden geriye sadece büyük bloklara form verme kaygısı kalmıştır. Eleştirel olmaktan çıkıp sıradan bir harekete dönüşen Modernizm bir süre sonra hem estetik hem de sosyal açıdan eleştirilere maruz kalır. Savaş sonrası ekonomik dengeler tekrar oturmaya başladığında hızlı üretim sonucu oluşan bloklara karşı tepkiler artar ve çevresel düzenleme ihtiyaçlarına ağırlık verilir. Mimarlık ve sanat birlikteliği Modernizm'in getirmiş olduğu sıradanlığa çözüm olarak ortaya çıkmıştır. 2. Dünya Savaşı sonrası bütün dünya mimarlıklarında ürünler veren bu uluslararası eğilim mimarlığı plastik sanatlarla bir araya getirip yapılara özgünlük ve değer katma amacı gütmektedir.

Avrupa Çağdaş Seramik Sanatında Duvar Panoları

19. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa'da sanayi devrimi ile başlayan endüstrileşme süreci hız kazanmıştır. İngiltere'de gelişen Arts and Crafts sanat akımı seri üretimin artması sonucu el emeği üretiminin azalmasına tepki olarak ortaya çıkmıştır. Zamanın ucuz ve kötü seri üretim mallarının niteliksiz doğasına vurgu yaparak geçmişin zanaatlarına geri dönmenin doğru olacağı düşüncesiyle başlamış fakat sonuç olarak geleceğe yön veren tasarım atılımlarını meydana getirmiştir. El sanatlarını yeniden canlandırma çağrısı güden bu akım malzemeye sadık kalarak, fonksiyonel nesnelere estetik bir şekilde üretme, tasarımın işleve uygun olması gibi ilkelerle başlamış sonraki nesillerce sanat ve zanaatı değil sanat ve endüstriyi birleştirme adına uyarlanmış farklı isimlendirmelerle benimsenmiştir. Bauhaus akımının öncüsü olduğu bu düşünce İngiltere'de Modern Stil, Fransa'da Art Nouveau, Almanya'da Jugendstil ve Avusturya'da Sezessionstil olarak adlandırılmış yeni akımlar ortaya çıkarmıştır. Resim ve heykel sanatında icraat gösteren sanatçılar Arts and Crafts Hareketi'nin de etkisiyle seramik sanatına ilgi duymuşlar ve modern seramik atölyeleri bu dönemde yeni yeni çoğalmaya başlamıştır. Gösterilen

bu ilgi sonucunda sanatçıların ve zanaatçıların ortak bir paydada buluşarak seramik malzemenin teknik açıdan sanatsal özellikleri irdelenmiş araştırılmış ve gelişimi adına çalışmalar yapılmıştır. 20. yüzyılın başlarında Arts and Craft ve Art Nouveau akımlarını takiben 1917 yılında Hollanda’da De Stijl, 1919 yılında Almanya’da Bauhaus gibi yapılanmalar ortaya çıkmıştır. Bu yapılanmaların amacı disiplinler arası etkileşimi arttırarak gündelik kullanım alanlarına estetik kaygının yüklenmesidir. Bu disiplinler arası etkileşimde en önemli iki alan mimarlık ve seramik olmuştur.

19. yüzyıl sonlarında Art Nouveau akımının etkisiyle mimari anlayışta değişimler yaşanmış modern tekniklerin kullanımıyla ortaya çıkan mimari tasarımda rasyonalist yaklaşımlar görülmüştür. 1917 yılın Hollanda’da ortaya çıkan şekil ve renklerin basite indirildiği De Stijl akımının misyonuna göre yaşam içinde, kültürde ve sanatta uluslararası bütünlüğün sağlanması gözetilmiş, 20. Yüzyıl mimarlığında da geleneksel biçimlerin hegemonyasından kurtulmuş, renklerin ve şekillerin basite indirildiği yalın bir mimari yaklaşım gözetilmiştir. Tarihsel biçimlerden uzak bu yaklaşım ‘Modern Mimarlık’ adı altında ortaya çıkmıştır. Gösteriştten ve şatafattan uzak, süslemenin reddedildiği yalın formları barındıran bir üslubu benimsemektedir. Sanayinin gelişmeye başlamasıyla işçi sınıfının artışı ve yaşanan ekonomik sıkıntılar sebebiyle yaşanan barınma ve sağlık problemlerinin olduğu bu dönemde modern mimarlığın etkisi toplum tarafından da benimsenmiş durumdadır. 1920’lerde Walter Gropius ve Le Corbusier gibi önemli mimarlar modern mimarlığın ilkelerini benimsemiş ve zamanla bu ilkeleri olgunlaştırmışlardır. 1950’li yıllara gelindiğinde modern hareketin devamında ortaya çıkan brütalizm akımı savaş sonrası yapıtlarda modern bir üslup olarak popülerlik kazanmış. 1960’lı yıllara gelindiğinde ise modernite sorgulanmaya başlanmış bir kentin kimliğinin oluşabilmesi için kentte yaşayanların yabancılaşmasının önlenmesi ancak kente ait imgelerle olacağı bu imgelerin de sanatçılar ve mimarlar tarafından yaratılması gerektiği gibi fikirler ortaya atılmıştır. Modern mimarlığın ardından mimari yapılarıdaki tekdüzeliğe tepki olarak postmodern mimarlık akımı gelişmiştir. Seramik panolar, mozaik yüzey kaplamaları, duvar resimleri, duvar kâğıtları ve kumaşların mimari yapılarıda kullanımı artmıştır. Uluslararası fuarlar, betonarme yapılar, büyük iş hanları, kültür merkezleri, toplu ulaşım istasyonları gibi alanların iç ve dış mekânlarında sanatçılara ait önemli eserlerle karşılaşmak olağan bir durum haline gelmiştir. Dönemin sanatçılarıyla çalışan modernist mimarlar yapı tasarımlarına çağdaş sanatları dâhil etmişlerdir. Avrupa da çağdaş seramik duvar panolarının tasarım ögesi olarak kullanımına Şekil 1’de görülen çalışma örnektir (Can, 2018).

Şekil 1. Marc Chagall, “Dört Mevsim”, Chase Tower Plaza, Chicago - 1974

Kaynak: URL-1

Türkiye Çağdaş Seramik Sanatında Duvar Panoları

Türkiye’de çağdaş seramik sanatının eğitimi İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu ve Ankara Gazi Terbiye Enstitüsü gibi eğitim kurumlarının Arts and Crafts ve Bauhaus akımlarının eğitim prensiplerini örnek aldığı okullarda başlangıç göstermiştir. Eğitim alan sanatçıların kişisel donanımlarını endüstri devrimi sonrası gelişmeye başlayan teknolojiyle harmanlayıp sanatsal yapılara dönüştürmelerindeki başarısında, bu coğrafya üzerinden yüzyıllar boyu süregelen geleneksel seramik sanatının da etkisi bulunmaktadır (Anılanmert, 1985). Türkiye’de mimarlık kavramı 20. Yüzyılın başlarında Osmanlı ve Selçuklu mimarisinin etkisi altında kalmış ve devamlılığını sağlama çabası içerisinde ulusçuluk düşüncesiyle mimarlığın ulusal bilinci güçlendirici niteliğine inanıldığı için 1. Ulusal Mimarlık Dönemi adı altında kendini göstermiştir. 1909 ve 1930 yılları arasında kendini gösteren bu süreç mimarının yabancı etkilerden ve yabancı mimarlardan arıtılmasına karşı gösterilen bir çaba olarak dikkat çekse de ulusçuluk çabası yüzeysel kalmıştır. Batı kökenli Neo-Rönesans yapı kütlelerinin üzerine klasik dönem Osmanlı mimarlığından seçilen yapı elemanların yerleştirilmesiyle ulusal mimarlık akımı oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu yapı elemanlarından en önemlisi Türk-İslam mimarisinde yer edinmiş çinicilik sanatı olmuştur. I. Ulusal Mimarlık Döneminin belirleyici iki ismi mimar Vedat Bey ve mimar Kemaleddin Bey’dir. 1940’lı yıllara geldiğinde ise aynı düşünce tarzı devam etmiş fakat 2. Ulusal Mimarlık Dönemi adı altında devam eden bu yaklaşıma modern mimarlığın etkileri daha fazla yansımıştır (Can, 2018).

Cumhuriyetin ilanından sonra ilk 50 yıl içerisinde mimarlık faaliyetleri, Osmanlı mimarlığını sürdürmek veya sürdürmemek tartışmaları arasında devam etmiştir. Başkent’in İstanbul’dan Ankara’ya aktarılması köklü bir medeniyet değişimi için zemin hazırlamış, kente yapılacak yeni mekânlar çağdaşlığın simgesi olarak tasarlanmış, modern tarzda yapılar inşa edilmiştir. 1950’li yıllara geldiğinde batı ile etkileşimin artması kültürel kimliği etkilediği gibi mimari düşünce tarzını da etkilemiş, geleneksel tasarım unsurlarından yavaş yavaş uzaklaşmaya başlanmıştır. 1960’lı yıllara geldiğinde düşüncelerde çeşitlilik yaşanmış herhangi bir mimari akımın ön plana çıktığı, üstünlüğünün kabul gördüğü ortamdan uzak bir sürece girilmiş ve bu durum mimari yaklaşımlara da yansımıştır. Batı’nın mimari akımlarından etkilenilerek tasarlanmış yapıların sayısı bu süreçte artmış sanat ve mimarlık birlikteliğinde üretkenlik önem kazanmıştır. Ekonomik, toplumsal ve siyasal alanlarda birçok gelişme görülmüş, işsizlik ve köylerden kentlere dağılan nüfus artışı yaşanmış kentlerde yapı tiplerinin çoğalmasına sebep olmuştur. Mimaride sanayileşmenin getirmiş olduğu hâkimiyet Türkiye’de yapılar üzerinde bir monotonluk yaratmış tek düze eserler meydana getirmiştir. Bu problemin farkına varan mimarların dünyada gelişen sanatsal değişimlere ilgisi artmış monotonluktan uzaklaşmak için projelerinde yeni biçimler aramaya başlamışlardır. Mimarlık ve sanat birlikteliği bu süreçte de önem kazanmıştır. Çağdaş seramik panoların yapılarda yaygınlaşması ve yapı içinde kapladıkları alanların genişlemesiyle, sanatsal bir yapı malzemesine dönüşmesi bu eğilimler doğrultusunda olmuştur. Doğan Tekeli, Abdurrahman Hancı, Cengiz Bektaş, Utarit İzgi, Behruz Çinici, Demirtaş Kamçıl ve Rahmi Bediz bu pratiği geliştiren mimarlar arasında önemli isimler olarak karşımıza çıkmaktadırlar (Yavuz, 2015).

Her alanda bir batılılaşma etkisinin yoğunluk kazandığı bu sürecin seramik sanatı üzerinde de etkisi görülmüştür. Cumhuriyet öncesinde mimari yapılarda kullanılan çiniler zamanla batı sanatının da etkisiyle çağın gerekliliklerine uyum sağlayan modern seramik panolara yerini bırakmaya başlamıştır. Cumhuriyet dönemi sanatçıları yenilikçi yaklaşımlarda bulunmuşlardır. İsmi geçen dönemin önde gelen mimarları seramik sanatçılarıyla iş birliği yapıp seramik panoları mekânlarda kullanarak yapılara farklı nitelikler kazandırmak istemişlerdir. 1950’li yıllar çağdaş mimarların ve çağdaş sanatçıların projelerde bir araya geldiği ilk yıllardır. Bu iş birliklerinin ilk eserlerinden biri olan Füreya Koral’ın; 1952 yılında yapımına başlandığı Amerikan mimarlık ofisi Skidmore, Owings and Merrill tarafından tasarlanan ve yerel danışmanlığını mimar Sedat Hakkı Eldem’in yaptığı Hilton Oteli projesine uyguladığı panodur (Can, 2018).

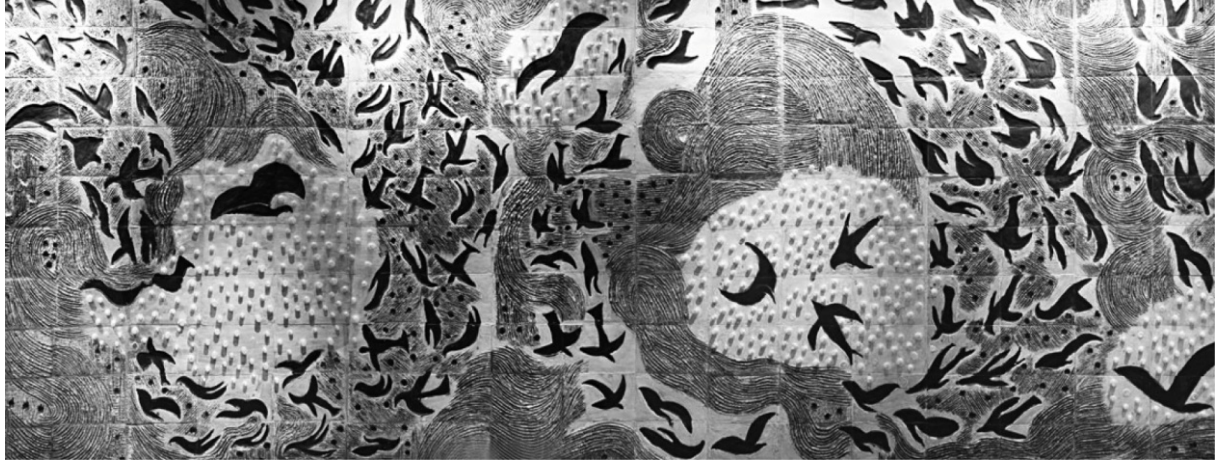
Şekil 2. Hilton Otel İç Mekân Detayı

Kaynak: URL-2

1950’li yıllar mekânda duvar resimlerinin ön plana çıktığı yıllardır. Bedri Rahmi Eyüboğlu, Eren Eyüboğlu ve Ferruh Başağa gibi ressamın duvar yüzeyini bir tuval gibi değerlendirdiği görülmektedir, seramik panolar da bu yıllarda duvar resimleri ile benzerlik göstermektedir. Sanat ve çağdaş mimarlık birlikteliğinin erken dönem örnekleri niteliğinde olan bu çalışmalar Avrupalı sanatçılar tarafından ortaya konulmuş modern eserlerin aksine geleneksel ve kültürel öğeler barındırmaktadır. Uluslararası üsluba uygun modern yapıların tasarlandığı bu dönemde yapıların cephelerinde folklorik öğelere hâkim, Anadolu medeniyetlerine ait simgelerin yoğunlukta olduğu kompozisyonlar yer almaktadır. Bu yönüyle hem mimarların hem sanatçıların kimlik arayışı içerisinde olduğu, evrensel ve ulusal değerler arasında bir denge kurmaya çalıştıkları anlaşılmaktadır. Füreya Koral’ın ilk duvar panolarında da görülen folklorik öğeler zamanla yerini soyut sanat anlayışının etkisine bırakmış çağdaş seramik sanatının mimari ile birlikteliği yön değiştirmiştir. 1960’lara gelindiğinde Füreya ve onun izinde ilerleyen çağdaş seramik sanatçıları mimari yapıların yüzeylerinde tasarım öğeleriyle oluşturulmuş strüktürel seramik panolar yapmışlardır. Bu panoların kullanıldığı mekânlar da eserler kendi başına özerk bir estetik alanı yaratmayı başarmıştır. Bu panolar, dönemin modern mimari anlayışı içinde kendine yer bulan birçok mimarlık akımının etkisinde kalınarak tasarlanmış farklı mimari yapıların içinde ve dışında kullanılmışlardır. Bu eserlerin tarihi incelendiğinde dönemin mimarlarının, mimarlık ve seramik sanatı birlikteliğinin oluşturulmasında etken rol oynadıklarını görmek mümkündür. Bu iki disiplinin mekân estetiği ve malzeme olanaklarının tasarım diline katkısı bakımından etkileşimleri diğer disiplinlere oranla daha etkin olmuştur.

Bu dönemde mimar-sanatçı işbirliğinde üretilen işlerin oteller, iş hanları, sinemalar, apartmanlar, çarşılar, sosyal tesisler hatta fabrikalar üzerinde ele alındığı görülmüştür. Çağdaş mimaride kullanılan seramik panolar üretim yöntemlerine göre ikiye ayırmak mümkündür. Bunlar; endüstriyel ve sanatsal seramik panolarıdır. Bu iki üretim yönteminde de tasarımcılar ve sanatçılar aktif rol almaktadır. Endüstriyel yöntemle üretilen seramiklerde görsellik ve işlevsellik ön planda iken sanatsal seramiklerde sanatçının mekânın niteliğine göre sanatsal bakış açısı ön plandadır. Şekil 3’de görüldüğü gibi mekân tasarımında plastik etkilere sahip seramik duvar panoları toplumun sanat bilincinin oluşmasına ve görsel

algısının gelişmesine katkı sağladığı gibi endüstriyel seramikleriyle de gündelik yaşamın fonksiyonelliğine estetik bir değer kazandırmıştır.

Şekil 3. Füreya Koral, Divan Oteli Kuşlar Seramik Panosu, 1968-İstanbul

Kaynak: URL-3

ALAN ÇALIŞMASI VE YÖNTEM

Bu araştırmada tarama modeli uygulanmıştır, mekânda tasarım ögesi olarak seramik pano kullanımının belirlenen tasarımcıların eserleri incelenerek tasarıma kazandırmış olduğu sanatsal boyutu değerlendirmek amacıyla yapılan betimsel bir araştırmadır. Araştırmada temel bilgi toplama aracı olarak kitaplar, dergiler, doktora tezleri, yüksek lisans tezleri, makaleler, bildiriler kullanılmış literatür taraması yapılmıştır. Bununla birlikte alan çalışması için İzmir Swisotel Grand Efes binasında bulunan seramik panolar yerinde incelenmiş, çalışanlar ve ziyaretçiler ile sözlü görüşmeler yapılmıştır. Bu araştırmanın evrenini de mimari / iç mimari tasarım ve uygulamalarda kullanılan seramik panolar ve sanat oteli olan İzmir Swisotel Grand Efes örneği oluşturmaktadır. Örnekleme ise yargısal tasfiye yöntemi ile belirlenmiş, Cumhuriyet Dönemi ve sonrası mimar ve sanatçı iş birliği ile sanat eserinin yapıya dâhil edildiği kolektif çalışmalar içinde yer alan ve anıtsal nitelikte eserler ortaya koyan çağdaş sanatçılar içerisinde; Bedri Rahmi Eyüboğlu, Nasip İyem, Erdoğan Ersen, Atilla Galatalı, Jale Yılmabaşar ve Beril Anılanmert'in Swisotel Grand Efes İzmir'de yer alan ve günümüzde de varlığını koruyan toplamda 11 adet pano örneklem grubu içerisinde ele alınmıştır. Bu araştırmada veri toplama tekniği olarak araştırma konusu ile ilgili makale, tez, kitap, dergi gibi yerli ve yabancı kaynaklardan alan yazın araştırması belgesel tarama tekniğiyle yapılmış, örneklem grubu içerisinde yer alan eserler yerinde incelenmiş ve bu eserler hakkında 5 otel çalışanı ve 5 müşteriyle 25.05.2022 tarihinde sözlü görüşme yapılmıştır. Araştırmacı tarafından yapılan araştırmalar sonucu alan çalışması için nitelikli ve kapsayıcı bir örnek olarak belirlenen Swisotel Grand Efes Otel'de gerçekleştirilecek incelemeler ve görüşmeler öncesi otel yönetiminden gerekli izinler alınmıştır. Bu görüşmede otel yönetimine yapılması planlanan araştırmanın amacı, kapsamı, içeriği hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Yapılması planlanan sözlü görüşme öncesi hazırlanan sorular için Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Bilimsel Etik Değerlendirme Kurulu'na 20/05/2022 tarihinde başvuruda bulunulmuş 05/20 karar numarasıyla etik kurul tarafından onay alınmıştır. Onayın ardından araştırmacı araştırma kapsamında yer alan panoları yerinde incelemek adına İzmir/Swisotel Grand Efes'e giderek yerinde incelenen panolar fotoğraflanmış, pano gözlem formları hazırlanarak eserlerin künye bilgileri yazılmıştır. Otelin plan şeması çıkartılarak çalışmaların otel içerisindeki konumları işaretlenmiş ve pano gözlem formları oluşturulmuştur. Hazırlanan sorular 5 otel çalışanı ve 5 otel müşterisine eserlerin önünde sorulmuş ve verilen cevaplar hem sesli hem de yazılı olarak kayıt altına alınarak işlenmiştir.

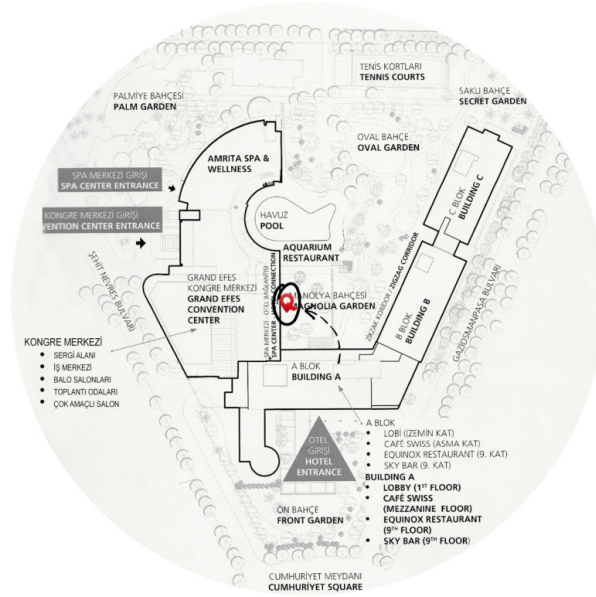
SWISSOTEL GRAND EFES SERAMİK DUVAR PANOLARININ İNCELENMESİ

Mimarlık ve sanat birlikteliği 20. yüzyılın erken dönemlerinden itibaren mimarlık ortamının konusu olmuştur. 2. Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde ise bu konu düşünsel çerçeveden çıkmış ve uygulamalarda da üretkenlik kazanmıştır. Savaş sonrası dönemde modern mimarlığın yeniden kavramsallaştırıldığı bir ortamda, yeni kentsel yaklaşımların demokratik özgürlük, kimlik ve yer ile olan ilişkiler biçimindeki kavramlara yoğunlaştığı ifade edilmektedir. Bu doğrultuda estetik ihtiyacın önemi ve insan duyularına hitap eden tasarımların gerekliliği mimarlık ve toplum ilişkisini gözeterek tartışmaların önemli bir kısmı haline gelmiştir. Savaş sonrası dönemde uluslararası ortamdaki bu yaklaşımın benzeri Türkiye'deki mimarlık ortamında da kendini göstermiştir. Türkiye'de mimarlık çevresi de benzer endişeleri deneyimlemiştir. Bu eleştirel ortamın içinde mimarlığın sanatla kurduğu diyalog da yerini bulmuş, modern mimarlık ilkelerinin yeniden değerlendirilmesi süreci bir anlamda mimarlığın plastik sanatlarla bağlarını yeniden inşa etme sürecine dönüşmüştür. 1951'de kabul edilen Yabancı Sermaye Yatırımlarını Teşvik Kanunu ve 1954'te kabul edilen Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu gibi gelişmelerin yaşandığı bu ortamda devlet yönetimi tarafından yeni bir ekonomik kalkınma anlayışıyla yabancı sermaye yatırımlarının ülkeye girişiyle yabancı sermayeyi içeren serbest piyasa sisteminin oluşturulması amaçlanmıştır. Devletin yürüttüğü projelerin yanında yeni ortaya çıkan özel sektör mevcut mimarlık ortamı içinde yeni bir yön oluşturmaya çalışan ve modernist söylemle entegre olmuş bir çözüm arayışında olan mimarların yeni ve etkili teşvik edici gücü olmuştur (Yavuz, 2017).

Bu ekonomik yaklaşımın bir ürünü olan holdingler, oteller yapılarında içerdikleri sanat eserleriyle, ticari bir meta şeklinde düşünüldüğünde, kapitalist bir görünüm oluştururlarken bir yandan da kendi kurumsal kimliklerini yaratmada onlara işlevsel bir rol biçmişlerdir. Divan Oteli, Atatürk Orman Çiftliği Marmara Oteli, İstanbul Hilton Oteli, Carlton Oteli, Swissotel Grand Efes projelerinde binaların birçok sanat eserini içermesi bu sebeple planlanmıştır. Kuruldukları dönemlerde otel tanıtım broşürlerinde, gazetelerde eserlere yer verilmiş bu özelliğiyle ön plana çıkmayı hedeflemişlerdir. İşletme olarak varlığını sürdüren Swissotel Grand Efes günümüzde de bu özelliğini halen kullanmakta reklam değeri kazandıran bu nitelik sayesinde otelin kurumsal kimliğini de besleyen bir konumdadır, bu özelliğiyle de mimarlık ve sanat sentezinin artı değer yarattığı gözlemlenmektedir. Toplumsal bilinçliliğin yeni yeni ön plana alındığı bu dönemde modern mimarlığa yöneltilen eleştiriler insan ihtiyaçlarına vurguyu ve mimarlık-toplum arasında diyalogu güçlendirmenin gerekliliğini içermiştir. Toplum merkezli görüşlerin kararlılıkla altının çizildiği bir bağlamda, mimarlık da toplumla bir bağ kurmak ve uzlaşım sağlamak için insancıl mekânlar yaratma şeklinde bir çözüm üretmeye yönelmiştir. Bu anlamda, sanatla kurulan birliktelik söz konusu soruna uygun bir çözüm olarak nitelendirilmiştir. Çünkü ortak geçmişe ait tanıdık imgeler ve referanslar içeren eserlerin yapıya dâhil edilmesi toplum ile iletişim kurmayı sağlayan bir eylem olmakta ve sanat eseri ise kurulacak bağa hizmet eden bir araç görevi görmektedir.

Modernizm çok kapsamlı, çoğul anlam taşıyan, edebiyattan plastik sanatlara, sosyal örgütlenmelerden gündelik yaşam davranışlarına kadar birçok alanda etkinliği hissedilen ve 19. Yüzyılın ortalarından başlayarak günümüze kadar geçerliliğini koruyan bir kavramdır. Kültürü oluşturan unsurları belirleyen gelenekselliğin yerini yeni ve daha iyi olarak kabul edilenle değiştirmesi olarak tanımlanabilecek bu kavram, genellikle yenilikçi stilleri tanımlamakta kullanılıyor. 20. yüzyılın başında yaşanan sanat anlayışındaki değişim modern sanatlardaki çeşitliliğin mimariye de yansımalarıyla zenginleşirken bir anlamda da 20. Yüzyılın düşünme yöntemi haline gelmiştir. Türk mimarlığında 1950 ve 1960'lar modernizmin öncüleri de batı dünyasının yansımalarıyla mimari tasarımlarda farklı sanat disiplinlerinden katkı almıştır. Avrupa'da modern mimarlığın bir öncü hareket olarak doğup, 1930'lardan başlayarak hızla başka ülkelere yayıldığı dönemde, Türkiye'de de bir modern mimari serüveni yaşanmıştır. Bir yandan cumhuriyetin ilk yıllarındaki modernlik anlayışının tekdüzelikten çıktığı, bir yandan da mimarlık kültürünün uluslararası etkilere daha çok açıldığı görülmüştür. Bugün, yakın sanat tarihi incelemelerinin Türkiye'nin modern mimarlık kültürü ve pratiği açısından en verimli dönem olarak değerlendirdiği 1960'lı yıllar, modernizmin günlük hayatla ve kitle kültürüyle yaklaştığı bir dönüşüm yaşanmıştır. Modernizmin daha sosyal, teknolojik ve estetik boyutlarıyla uğraşan mimarlar için plastik sanat ürünleri vazgeçilmez bir tasarım unsuru olmuştur. Swissotel Grand Efes'te yer alan o

dönemin izlerini bugüne aktaran seramik duvar panoları ise bu durumun en güzel örneklerini teşkil etmektedir. Büyük Efes Oteli döneminde mimari yapıda tasarım ögesi olarak kullanılan eserler o dönemin tanınan genç sanatçılara yaptırılmış olmasından dolayı günümüze kadar ulaşabilmesi sebebiyle de bu eserler sanatsal niteliğinin zirvesi konumundadır. Otelin mimari tasarımında öne çıkan en önemli unsur bu sanat eserleridir. Otel'in girişinden itibaren kullanıcıları karşılayan farklı disiplinlerden ve üsluplardan eserler yer almaktadır. Bahçesinden giriş holüne, lobisinden restoranına otelin birçok alanında yer alan heykeller, tablolar, panolar iç ve dış mekânı zenginleştirme arayışları içerisinde alana yayılmış mekân düzenlemesinde kullanılmıştır. Seramik panolarda ise otelin mekânları arasında ana girişten itibaren bizleri karşılayan ilk eser Şekil 4'de plan şeması olan ve Şekil 5'de görülen Attila Galatalı'ya ait Manolya Bahçesi'nde yer alan büyük ölçekli panodur. Yapının dışında yer alan pano doğayla iç içe ve çevresiyle dengeli bir bütünlük oluşturmuştur. Renk tonları olarak turkuaz ve yeşil tonlarında yapılmış bu eser, sanatçının neredeyse her eserinde kullandığı döngüsel hareketi, renkler arası geçişleri ve ton değerlerini etkili bir şekilde yansıtmıştır. Eserin etrafına sonradan eklenen ışıklandırma sistemi sayesinde geceleri de izleyiciyle buluşması amaçlanmıştır. Sanatçının geçmiş çalışmalarında kimi zaman odak noktasında kimi zaman küçük bir detay olarak kullandığı dairesel hareket bu çalışmada panonun tamamını kapsar niteliktedir. Bu dairesel yaklaşım, Galatalı'nın tarzını arayış sürecinden bu zamana kadar üzerine yoğunlaştığı bir yaklaşımdır. Anadolu medeniyetlerinin tarihsel süreçte sıkça stilize ederek yansıttığı güneş, sanatçı tarafından panolarında imzası niteliğinde özgünleşen bu biçimi almıştır. Dairesel şekliyle biçimsel bir harekete sahip olmanın yanında, bünyesinde bulunan renklerin geçişiyle de yakalanan ahenk ile birlikte renksel bir dinamizm kazanmıştır. Eserin ortasından çevreye doğru yayılan girintili çıkıntılı dairesel hareket dokusuyla da esere soyutsal bir hareketlilik kazandırmıştır. Kullanılan renkleri eserin bulunduğu konumu itibarıyla gökyüzünün maviliği ile peyzajda kullanılan çimin yeşili arasında tonal bir geçiş sağladığı görülmektedir. Anıtsal nitelik taşıyan bu eser sanatçının hayata bıraktığı önemli izlerden biri olmuştur.

Şekil 4. Attila Galatalı'ya ait Manolya Bahçesinde yer alan panonun
Swisshotel Grand Efes'in plan şemasında gösterimi

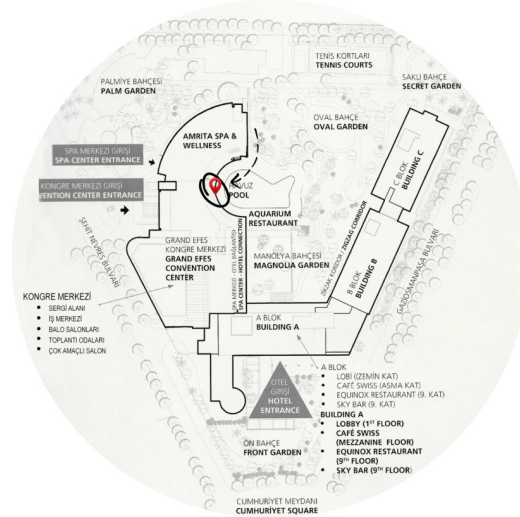
Kaynak: Cingöz, 2022

Şekil 5. Attila Galatalı'ya ait seramik pano, Manolya Bahçesi-1964

Kaynak: Cingöz, 2022

Anna Turay'ın Galatalı hakkında sarfettiği “Yeryüzünün kıvrımlarını ve gökyüzünün derinliklerini keşfe çıktığı tüm yolculuklarda, avuçlarının arasında kil ve ışık vardır.” dediği cümle bu eserle somut bir anlam kazanıyor. Galatalı'nın eserleri arasında önemli bir yere sahip bu çalışmaya yakından bakıldığında kıvrımlarından grift çıkıntılarına, oyuklarından renk uyumlarına kadar tüm detaylar harcanan emeği izleyiciye aktarıyor. Karadeniz'in zorlu doğasında bezemelerle ve nakışlarla çevrili bir ortamda geçirdiği çocukluğu sanatçı kişiliğine yansıdığını söyleyen Galatalı 1950'lerin sonlarına doğru ekol olmuş sanatçılardan biri olan Bedri Rahmi Eyüboğlu'yla tanışması halk sanatının desen zenginliğini ve geleneksel süsleme sanatlarını harmanlayarak kendine özgü eserler yaratmasına olanak sağlamıştır. 1961 yılında Türk Seramikçileri Derneği tarafından düzenlenen yarışma sergisinde akademik eğitim almamasına rağmen birinci olmuştur. Eserlerinde temel ilham kaynağı olarak Anadolu Medeniyetlerini kullanan sanatçı 1963 ve 1986 yılları arasında katıldığı seramik duvar panosu yarışmalarında 26 birincilik kazanmıştır. Türkiye'nin birçok şehrinin birçok mekânında 150'yi aşkın birbirinden güzel büyük boyutlu pano uygulamaları yapmıştır, bunlardan ikisi Şekil 4'de plan şeması olan ve Şekil 5'de görülen çalışma alanımızın Manolya Bahçesinde yer alan 420x670 cm boyutunda güneş tasvirli pano ve Şekil 6'da plan şeması olan ve Şekil 7'de görülen havuz kenarındaki barın arkasında yer alan 670x56 cm boyutundaki panolardır.

Şekil 6. Attila Galatalı'ya ait havuz kenarında yer alan panonun
Swisotel Grand Efes'in plan şemasında gösterimi

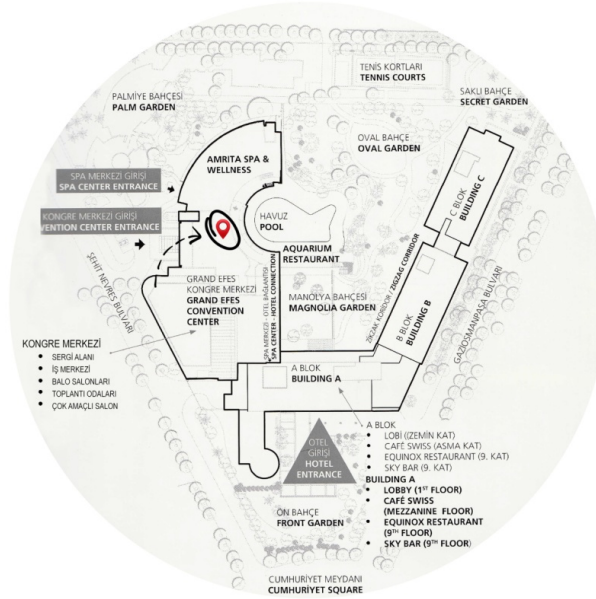
Kaynak: Cingöz, 2022

Şekil 7. Attila Galatalı'ya ait seramik pano, Açık Havuz-Bar 1964

Kaynak: Swisotel Grand Efes Arşivi

Büyük Efes döneminde yapılan bu çalışmaların geri kazanımı adına gerçekleştirilmiş restorasyon çalışmalarının en verimli sonuçları yapıya sonradan dahil edilen kongre merkezinde yer almaktadır. Yılların getirmiş olduğu yıpranma, otelin bir süre işletilmemesi, bakımsızlık, bilinçsiz yaklaşımlar gibi sebeplerden dolayı birçok eser korunamamış birçok eser ise hafif hasarlarla kurtarılmıştır. Otelin Swisotel olarak yeni işletme sahiplerine devredilişinden sonra restorasyonu gerçekleştirilmiş ve bu restore ile birlikte sanat eserleri de bakım görmüştür. Bu restorasyon çalışması 1967 doğumlu ünlü heykeltıraş Cumhuriyet Atatürk danışmanlığıyla gerçekleştirilmiştir. Kongre merkezinde sergilenmekte olan 4 seramik duvar panosunun yerlerinden çıkartılması ve tekrar kullanılabilmesi için yürütülen atölye çalışmaları restorasyon ve izolasyon firması Ark İstanbul tarafından gerçekleştirilmiştir. Günümüze kazandırılan, Çağdaş Türk Sanatı için başyapıt niteliğinde olan bu çalışmalar bugün kongre merkezinin her katında izleyiciyle buluşmaktadır. Kongre Merkezi girişinin solunda ve karşısında asma katın alınlığında Şekil 8'de plan şeması olan ve Şekil 9'da görülen iki adet seramik panolar Prof. Beril Anılanmert'e aittir.

Şekil 8. Beril Anılanmert'e ait kongre merkezi girişinde yer alan panonun
Swissotel Grand Efes'in plan şemasında gösterimi

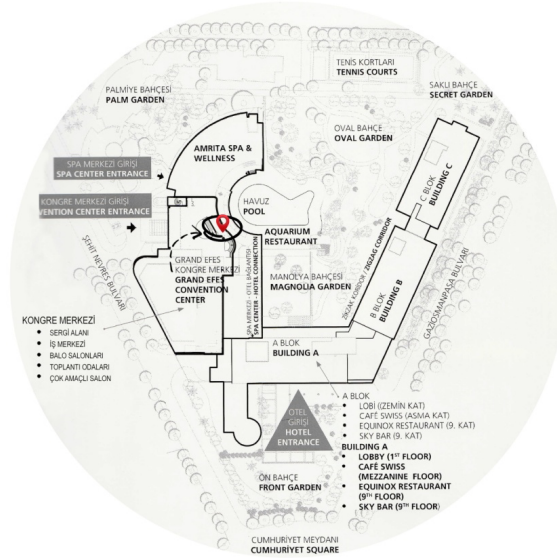
Kaynak: Cingöz, 2022

Şekil 9. Beril Anılanmert'e ait seramik pano - Kongre Merkezi Girişi-1992

Kaynak: Cingöz, 2022

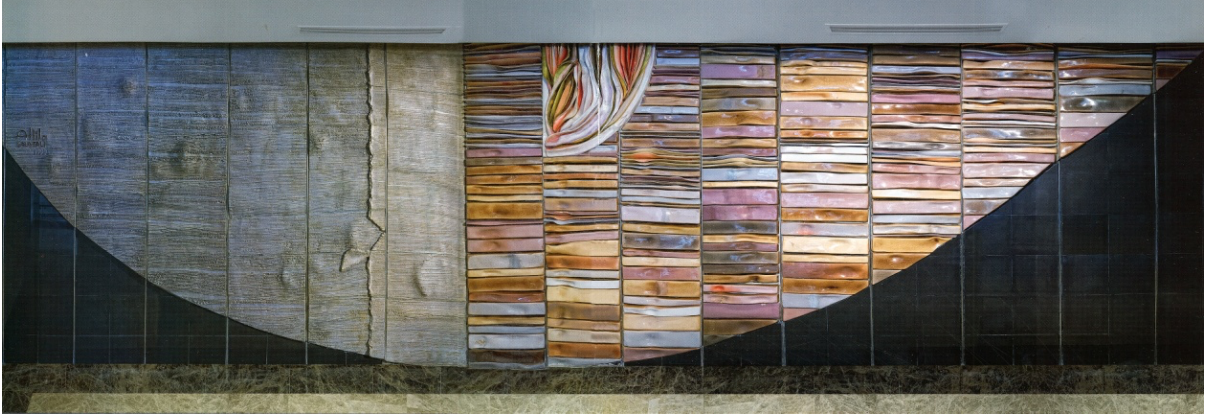
Beril Anılanmert'in kongre merkezinin girişinde Şekil 9'da görülen 92x820 cm ve 92x245 cm boyutlarındaki panolarda sıcak ve soğuk renklerin, mat ve parlak sırların, yumuşak ve keskin formların uyumu birbirine zıt kavramlarla yakaladığı ahengi bu panolarda görebilmekteyiz. 1992 yılında yapmış olduğu bu eserlerde seramik panolara yönelik yeni bir yaklaşım kazandırıyor. Anılanmert'in bu çalışması da İznik çinilerinden esinlenerek ortaya çıkmış, çini desenlerinde kullanılan formların yeniden yapılandırılmasıyla boyut kazandırılmış, geleneksel ile çağdaş aynı potada eriterek çağın gerekliliklerine ayak uyduran modern bir pano tasarımına dönüşmüştür. Sanatçı bu yöntemle nesneyi bulunduğu bağlamdan koparıp, nesnenin ruhuna dokunan bir çalışma ortaya koymuştur. Tabak formunun kesitleriyle oluşturulan değişken tekrarlar ile ritim sağlanmış, tekrarlanan birimin yön, boyut ve aralarındaki mesafelerin farklılığı ile monotonluk hissi ortadan kaldırılmıştır. Mekânsal aydınlatmadan dolayı ışık-gölge olayı pano yüzeyinde farklı derinlik etkileri oluşturmuştur. Beril Anılanmert'in büyük panosunun hemen arkasında ise 1. katta Attila Galatalı'nın Şekil 10'da plan şeması olan ve Şekil 11'de görülen 1992 yılında yaptığı 274x1737 cm boyutlarında devasa duvar panosu tüm ihtişamıyla yer almaktadır.

Şekil 10. Attila Galatalı'ya ait kongre merkezi 1. katında yer alan panonun

Swissotel Grand Efes'in plan şemasında gösterimi

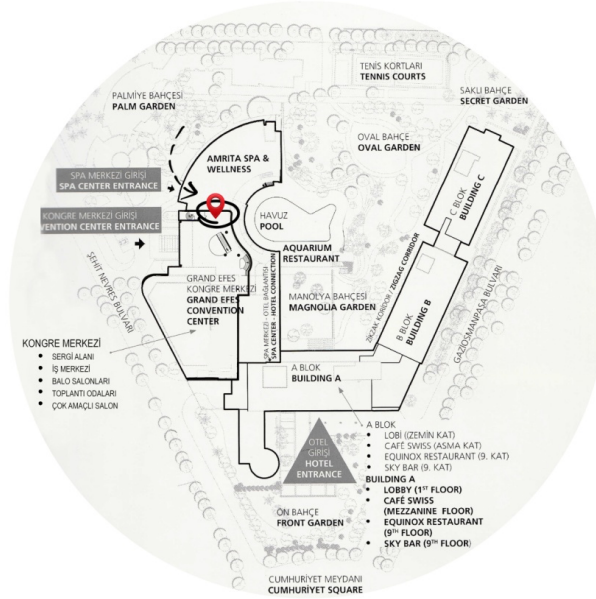
Kaynak: Cingöz, 2022

Şekil 11. Atilla Galatalı'ya ait seramik pano, Kongre Merkezi 1. Kat-1992

Kaynak: Cingöz, 2022

Galatalı'nın bu eseri 1992 yılında otele ek olarak yapılan kongre merkezinin inşa aşamasında gerçekleştirilen çağrılı yarışma sonucu mekâna dâhil olmuştur. Kongre merkezinin 2. katında ise bir başka değerli sanatçımız Erdoğan Ersen'e ait 1965 yapımı bir duvar panosu yer almaktadır. Büyük Efes döneminden kalma olan bu eser 2 parça halinde Şekil 12'de plan şeması olan ve Şekil 13'de görüldüğü gibi 2. ve 4. katta ayrı ayrı sergilenmektedir.

Şekil 12. Erdoğan Ersen'e ait kongre merkezi 2. ve 4. katında yer alan panonun
Swissotel Grand Efes'in plan şemasında gösterimi

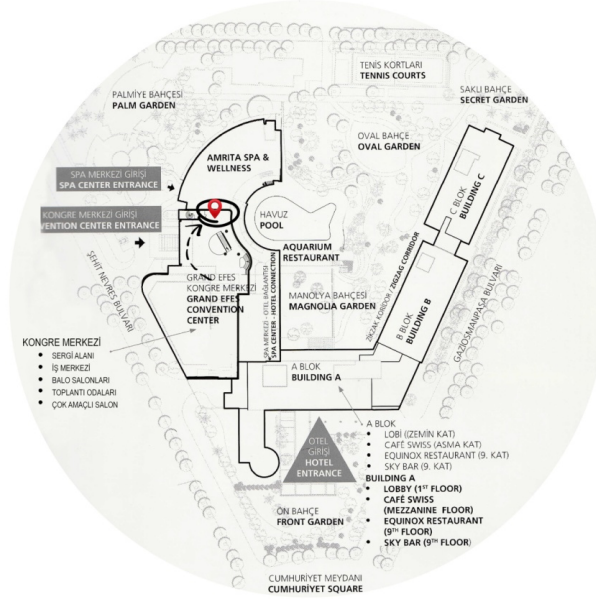
Kaynak: Cingöz, 2022

Şekil 13. Erdoğan Ersen'e ait duvar panosu, Kongre Merkezi Kat 2 ve 4 – 1965

Kaynak: Cingöz, 2022

Swissotel Grand Efes'i yeniden düzenleyen mimari tasarım ekibinin başında bulunan Mimar Doğan Hasol bir söyleşide 1960'lı yılların Türkiye'sinde yapı malzemesi üretiminin eksikliğinden ve dışa bağımlılığından bahsederken mimar Rebiî Gorbun ve Erdoğan Ersen'in Gorbun Seramik Atölyesinde gerçekleştirmiş olduğu çalışmaların öneminden bahsetmiştir bu çalışmalar sadece sanatsal anlamda değil sanayi açısından da önemli bir gelişimin başlangıcı olduğunu belirtmektedir. Tasarım sözcüğünün bile kullanılmadığı bu dönemde bir endüstri dalı Erdoğan Ersen gibi değerli bir sanatçının yürütmüş olduğu çalışmalar sonucu estetik değerlerle buluşmaya başlamıştır. Kongre merkezinin 5.katına çıkıldığında ise Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun 237x635 cm boyutundaki Şekil 14'de plan şeması olan ve Şekil 15'de görülen duvar panosu bulunmaktadır.

Şekil 14. Bedri Rahmi Eyüboğlu'na ait kongre merkezi 5. katında yer alan panonun

Swissotel Grand Efes'in plan şemasında gösterimi

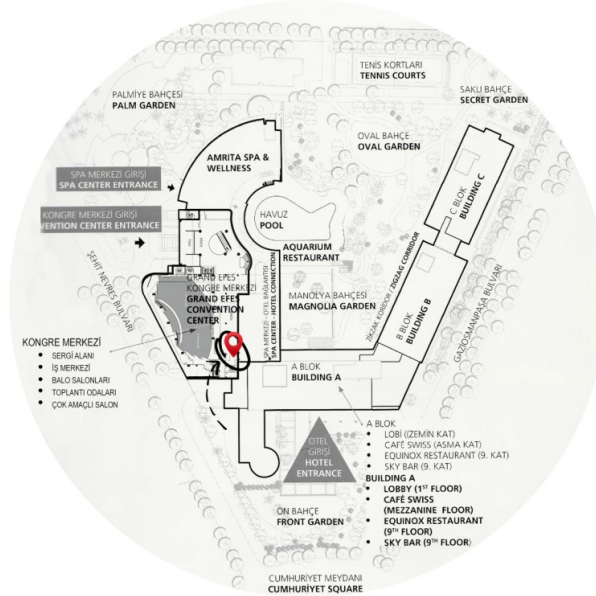
Kaynak: Cingöz, 2022

Şekil 15. Bedri Rahmi Eyüboğlu'na ait duvar panosu ve önünde Belma Diren

Kaynak: Cingöz, 2022 ve Diren Arşivi

Aynı kat içerisinde yer alan bir diğer seramik pano çalışması ise Türkiye'nin seramik sanatı alanında ilk kadın profesörü unvanına sahip Jale Yılmazbaşar'a aittir. Anadolu Medeniyetleri temalı 237x251 cm boyutlarındaki Şekil 16'da plan şeması olan ve Şekil 17'de görülen çalışması konferans salonlarının bulunduğu kısımda yer almaktadır. 1984 yapımı bu eser de restorasyon aşmasında yerlerinden özenle çıkartılmış ve şu an bulunduğu konuma yüzey temizliği yapılarak yerleştirilmiştir. Canlı renklerin hâkim olduğu eserlerinde simge çeşitliliği de olabildiğince fazladır. Bu pano Hititler, Frigler, Lidyalılar, İyonlar, Urartular gibi Anadolu'yu yurt edinmiş birçok medeniyete ait simgelerden izler taşımaktadır, bunun yanında süslemeci ve renkli özellik taşıyan panoda horoz figürünün stilize edilmiş halleri ve yöresel soyut bezemeler de yer almaktadır. Birim tekrarları, pozitif-negatif yüzeyler, birbirine zıt tamamlayıcı renkler gibi kompozisyonun parçaları bütüncül bir görsel tema ile tasarımda ahengi sağlamaktadır. Renkli ve hareketli yoğun yapısıyla konferans salonunun kasvetini tek başına alırcasına ortamın ciddiyetine sıcaklık ve aktif enerji katmakta ve iç mekânda tamamlayıcı bir unsur olmaktadır.

Şekil 16. Jale Yılmazbaşar'a ait kongre merkezi 5. Kat fuaye alanında yer alan panonun Swissotel Grand Efes'in plan şemasında gösterimi

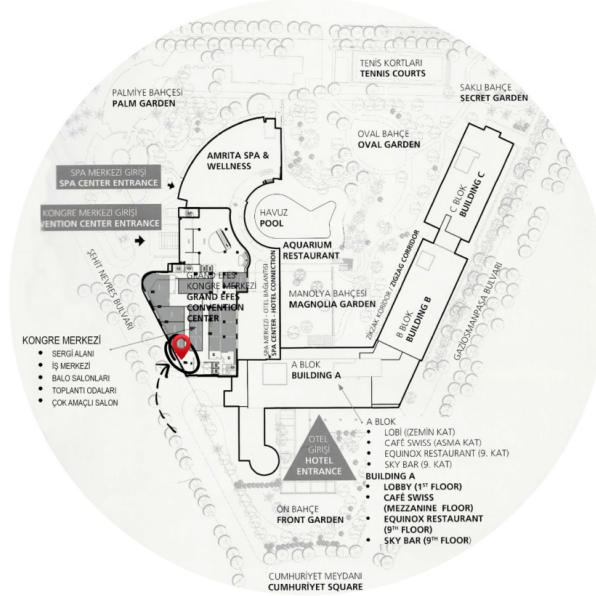
Kaynak: Cingöz, 2022

Şekil 17. Jale Yilmabaşar'a ait duvar panosu, Kongre Merkezi Kat: 3 - 1984

Kaynak: Cingöz, 2022

Anadolu topraklarının kültürel birikiminden olabildiğince yararlanan sanatçı ortaya koymuş olduğu eserlerinde kilim desenlerinden mitolojik figürlere kadar birçok simgeyi içinde barındırmaktadır. Aynı temaya sahip diğer çalışması ise Kongre Merkezinin 3. katında Şekil 18'de plan şeması olan ve Şekil 19'da görülen mini kafe kısmında 2 parça halinde yan yana konumlanmış durumdadır.

Şekil 18. Jale Yilmabaşar'a ait kongre merkezi 3. Kat kafeterya alanında yer alan panonun
Swissotel Grand Efes'in plan şemasında gösterimi

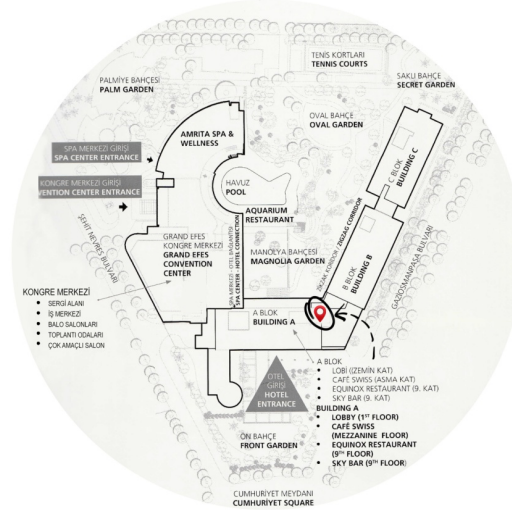
Kaynak: Cingöz, 2022

Şekil 19. Jale Yılmazbaşar'a ait duvar panosu, Kafeterya Alanı - 1984

Kaynak: Cingöz, 2022

Kongre merkezinde yer alan çalışmalar Jale Yılmazbaşar'ın çalışmalarıyla son buluyor, Attila Galatalı ve Nasip İyem'e ait 2 eser ise A bloğun asma katında yer almaktadır. Swissotel Grand Efes'in restoran bölümünde tüm dikkatleri üzerine çeken Galatalı'nın 220x520 cm boyutundaki Şekil 20'de plan şeması olan ve Şekil 21'de görülen çalışması 1983 yılında yapılmıştır. Sanatçının seramik sanatı üzerine belirtmiş olduğu düşüncesine göre özünde hareket olan yüzey sanatı seramik, tarihsel süreç içerisinde mekânda organik bir yüzey olarak kavramsallaştığını öne sürmektedir. Sanatçıya göre bu eserler gerçeğin bir yanılsaması değil duyu, düşünce ve tasarım gücünü ortaya koyan gerçeğin ta kendisidir. Bu eserinde de tema olarak genç yaşlarında kaybettiği işitme duyusu üzerinde durmuş ses frekanslarını kendince yorumlayarak kil aracılığıyla şekillendirmiş, ardında dramatik bir hikâye saklayan bu eşsiz eser ortaya çıkmıştır.

Şekil 20. Attila Galatalı'ya ait Kafe Swis A blok'ta yer alan panonun
Swissotel Grand Efes'in plan şemasında gösterimi

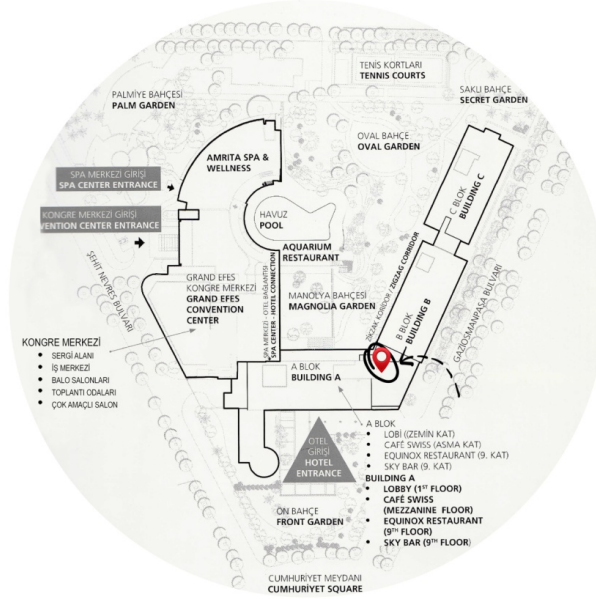
Kaynak: Cingöz, 2022

Şekil 21. Attila Galatalı'ya ait duvar panosu - 1983

Kaynak: Cingöz, 2022

A Blok asma katında bulunan asansör kapısının hemen yanında Şekil 22'de plan şeması olan ve Şekil 23'de görülen bir diğer eser ise 1921 doğumlu sanatçı Nasip İyem'e aittir. 1964 yılında Büyük Efes Oteli'nin çatı katına uygulanan bu eser restorasyon aşamasında günümüzdeki yerine taşınmıştır. Endüstriyel yöntemle üretilen bu eserde sanatçının yeni form yaratmada göstermiş olduğu ustalığın somut bir örneğidir.

Şekil 22. Nasip İyem'e ait A blok asma kat asansör girişi yanında yer alan panonun
Swissotel Grand Efes'in plan şemasında gösterimi

Kaynak: Cingöz, 2022

Şekil 23. *Nasip İyem'e ait duvar panosunun önünden Belma Diren ve mevcut hali*

Kaynak: Cingöz, 2022 ve Diren, 1964

SONUÇ

Cumhuriyet döneminden sonra ortaya konulan seramik panolara, çağdaş formların gelenekle birleştiği tasvirlerin yansıdığı görülmektedir. Kilin elastik yapısından dolayı kolay şekillendirilmesinden faydalanan sanatçılarımız, eserleriyle Anadolu'nun zengin ve köklü geleneklerini bugüne ve geleceğe aktarmada bir köprü vazifesi görmüşlerdir. Geleneksel desen ve imgelerden esinlenerek yorumlamalar yapıp mekândaki görsel algıyı etkileyen pano çalışmaları ortaya koymuşlardır. 20. yüzyılın başında yaşanan sanat anlayışındaki değişim modern sanatlardaki çeşitliliğin mimariye de yansımaya zenginleşirken, bir anlamda da 20. yüzyılın düşünce tarzı haline geldiği görülmüştür. Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi mimarlığının da 1950 ve 1960'lar modernizminin öncü figürleri de batı dünyasının yansımalarıyla mimari tasarımda farklı disiplinlerden büyük katkılar almış. Avrupa'da modern mimarlığın bir öncü hareket olarak doğup, 1930'larda başlayarak farklı ülkelere yayılması fazla zaman almamış, bu dönemde Türkiye'de de modern mimari serüvenin yaşandığı görülmüştür. Bir taraftan cumhuriyetin ilk yıllarındaki modernizm anlayışının tek düzelikten çıktığı, bir taraftan da mimarlık kültürünün uluslararası etkilere daha çok yön çevirdiği görülmüştür. Günümüzde, yakın sanat tarihi incelemelerinde Türkiye'nin modern mimarlık kültürü ve pratiği açısından en verimli yıllar olarak değerlendirildiği 60'lı yıllar, modernizmin günlük hayatla ve kitle kültürüyle yaklaştığı bir dönüşüm o dönemde yaşanmıştır. Modernizmin daha sosyal, teknolojik ve estetik boyutlarıyla uğraşan mimarlar için plastik sanat ürünleri vazgeçilmez bir tasarım ögesi olmuştur. Geçmişten bugüne mekânlarda sürekli bir etkileşim halinde olan insan yaşadığı ve zaman geçirdiği mekânı duyuvar aracılığıyla algılar. Görsel algı dediğimiz bu kavram, gözlerin algıladığı bilgileri yorumlama kabiliyeti olarak tanımlanabilir. Renk, biçim, doku, malzeme, ışık ve boyut kavramları mekândaki görsel algıyı etkileyen öğelerdir. Bu yürütülen çalışmada da seramik panoların kullanıldığı mekânlarda bu eserlerin görsel algıyı artırıp arttırmadığı, mekâna nitelik kazandırıp kazandırmadığı ve kullanıcılar üzerinde bıraktığı etkiyi irdelemek adına görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme soruları çalışma amacına göre uzman görüşü alınarak hazırlanmış, Swissotel Grand Efes yönetiminden izin alınarak randevu tarihi belirlenmiştir. Bireysel olarak 5 otel çalışanı 5 otel müşterisi olmak üzere 10 kişiyle otel içerisinde sözlü görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Türkiye'de ilk sanat oteli olma özelliğini taşıyan ve bu özelliğini sürdüren İzmir/Swissotel Grand Efes'de 6 ulusal seramik sanatçısına ait 11 adet eser üzerinde yapılan incelemelerde, uygulanan eserlerin buldukları mekânlarda nirengi noktası olduğu, mekânlara dinamik bir etki verdiği, dikkat çekici özellikte olduğu, bekleme-dinlenme-geçiş mekânlarında açık ve kapalı alanlara nitelik kazandırdığı, çalışanlar ve kullanıcılar üzerinde olumlu etkiler bıraktığı buna bağlı olarak otelin sanat bağlamında örnek olduğu tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalarla sanatçı eserlerinin

incelenmesi, yerinde tespit edilmesi ile literatüre kazandırılması ve gelecek nesillere aktarılması amaçlanmıştır. Bu alanda çalışma yapacak araştırmacılara ve tasarımcılara örnek teşkil etmesi ön görülmektedir. Bu bağlamda çalışma mimarlık, iç mimarlık, seramik alanlarında disiplinler arası tasarım çalışmalarının önemini belirtmek açısından önem taşımaktadır.

Çalışma kapsamında öneriler;

- Halka açık, her kesimden insanların bir araya gelip sosyalleşebileceği açık ya da kapalı mekânlarda sanat eserleri daha sıklıkla kullanılmalı, farklı disiplinlerin birlikteliğiyle gerçekleşen bu sanat eserleri aracılığıyla toplumun sanata ulaşılabilirliği kolaylaştırılmalı, toplumun farkındalığını arttırarak insanları içeriksel ve biçimsel anlamda düşündürmelidir.
- Bu alanda gerçekleştirilecek yeni çalışmalar kültür devamlılığını sağlayan, toplumsal bilinci ayakta tutan anıtsal nitelikte etkili görsel biçimselliği ile izleyicilerin duyularını harekete geçirmeye yönelik çalışmalar olmalıdır.
- Yüzey, kütle, mekân ve çevrenin bir bütün olarak algılandığı tek bir sanatçının üretimi dışında farklı disiplinlerden oluşan ekip çalışması sonucu ortaya çıkan ve izleyicinin de katılımı ile üretim, sergileme ve tüketim aşamalarının bütün olarak değerlendirildiği eserler ortaya konulmalıdır.
- Mimarlık ve sanat disiplinlerinin sentezi sonucu ortaya çıkan sanat eserlerinin; galerilerin ve müzelerin dışında halkın gündelik yaşantısında da kolaylıkla ulaşabileceği mekânlarda bulunması gerçeğiyle daha fazla izleyiciyle buluşması yadsınamaz bir gerçektir; bu sebeple mimarlık ve sanat disiplinleri arası etkileşim konusu daha fazla irdelenmeli, düşünsel ve akademik çerçeveden çıkararak uygulamalarda da üretkenlik kazanmalıdır.
- Mimarlık ve iç mimarlık disiplinlerinin plastik sanatlarla bağlarını koparmaması aksine güçlendirmesi gerektiği önerilmekte, yapılarda kullanılan sanat eserleri sanatçıların ve mimarların tanınırlığını arttırmakta ve mekânla bütünleşen eserlerin yapıya sembolik bir değer kazandırdığı düşünülmektedir.
- Kullanıldığı yapıyla bütünleşen ve toplum tarafından benimsenmiş, sembolleşmiş eserler yapıyla birlikte korunmaya alınmalı düzenli bakımları yapılmalı ve gelecek nesillere aktarılması hususunda hassas davranılmalıdır.
- Kamusal ve özel alanlarda yürütülecek yeni projelerde sanatın etkileyici gücünden yararlanılmalı iç mekânlar ve dış mekânlar sanat eserleriyle birleşmeli böylelikle kullanıcıların mekânla iletişim kurması sağlanmalı, sanat eserini deneyimleyip kültürel doygunluğu yaşayarak görsel iletişimin psikolojik rahatlığını hissetmesine olanak sağlanmalıdır.
- Araştırmanın amacına yönelik gerçekleştirilecek uygulamalar ile güncel sanata ilişkin görsel ya da yazınsal olarak bilgi edinmemiş insanların gündelik yaşamlarını sürdürdükleri mekânlarda toplumun sanatla buluşması sağlanmalı, sanat eserleri üzerine düşünmeye sevk edilmeli gündelik hayatın karmaşası içerisinde sanatın ilgi çekici yönlerini deneyimlemesine olanak sağlanmalıdır.
- Mimari yapılarda ve iç mekânlarda kullanılan sanat çalışmalarının görünür olması ve kullanıcı üzerinde bıraktığı etkisi oldukça güçlü ve dikkat çekicidir. Bu sebeple uygulama öncesi gerçekleştirilecek sanat eseri üzerine ayrıntılı bir plan yapılmalı ve tasarı aşamasından titizlikle geçmeli; niteliksiz, üzerine düşünülmemiş, toplumdan uzak, tasarım yöntemlerine aykırı eserlerin uygulamaya dökülmemesi gerektiği önerilmektedir.

- Tasarım odaklı yapılarda kullanılacak eserlerin konu, yerleştirilme, içerik ve bulgulamaya yönelik farklı bakış açıları üzerinden sergileme tekniklerine dikkat edilmesi gerektiği önerilmektedir.
- Mekân her dönemde ve her sanatsal ifade biçiminde, sanatçıların veya dönemlerin dünya karşısındaki duruşlarına ilişkin gerçekleştirdiği eylemlerin zemini olmuştur, bir eylem alanı olan yapılar tasarlanırken bünyesinde barındıracağı eserlerin de niteliği ve topluma verdiği mesaj açısından mekânın kullanım amacına uygun olarak düşünülmesi gerektiği önerilmektedir.
- Mekânların düzenlenişinde estetik kaygıların öne çıkması ile kullanıcıların mekânla ilişkisinin yaratıcı bir noktaya taşındığı bu yapılardaki eylemlerin mekâna göre şekil aldığı göz önünde bulundurulduğunda mekâna uygulanacak panonun biçimsel, sanatsal ve kültürel özellikleriyle bireyleri uyarmalı, düşündürmeli, sorgulatmalıdır.
- Sanat yapıtı kullanıcının algılaması gereken bir olgudur mekânda kullanılacak sanat eserinin de izleyici tarafından algılanması gerekmektedir. Bu sebeple sanatçılar eserlerini tasarlarlarken onların nerede sergilenmesi gerektiği, hangi ölçülerde uygulanması gerektiği gibi doğal hesaplamalara giderken mimar ve sanatçı fikir alışverişlerine önem göstermeli çalışmalarını bu doğrultuda planlamalıdır.

EXTENDED ABSTRACT

Ceramic is a solid material that has metal and non-metallic inorganic components, consists of ionic or covalent bonds, is shaped by various shaping methods, and is formed as a result of firing at a certain temperature. The art of ceramics, which has a deep-rooted history based on the existence of humanity, emerged in line with the basic needs such as eating, drinking water, and storing food materials which people discovered in the struggle for life and nature. The decoration of these ceramic pots over time with the aesthetic concerns and intelligence of the human has formed the basis of ceramic art. Ceramic material, which finds a place for itself in the nutritional need which is one of the basic needs of human beings, has also found a large place for itself in another basic need which is shelter. Architecturally, ceramics was first used as adobe in buildings and it continues to be used as an indispensable building element today by developing over time. In Turkey, on the other hand, the urbanization culture which started with the arrival of the Turks in Anatolia has an important history. It is seen that this urbanization culture, which dates back to the Seljuks is used extensively in the form of glazed and unglazed bricks and tile decorations for decorative purposes, as well as being a covering material for architectural structures. In the 1950s after the republic, the use of ceramic panels in architectural works intensified in the thought of contemporary urbanization. Ceramic panels are generally in this period; It is applied to the interior and exterior surfaces of religious and social structures, cultural centers, hotels, and company buildings. In this study, primarily the concept of ceramics, the formation and development of ceramics are discussed. The study, which started with the examination of the process and importance of the soil in the history of humanity, was examined through the examples of the World and Turkey, within the scope of the study, the ceramic works formed by combining the art of ceramics with the disciplines of architecture and interior architecture. Starting from the practices in Anatolian civilizations, which have an important place in our cultural history, and continuing with the Seljuk Period, the Principalities Period and the Ottoman Period, floor and wall covering examples that are widely used in architectural structures built in these periods are included in the research. The process related to ceramics in Turkey during and after the Republican Period has been examined and the effects of this process on architecture/interior architecture and ceramic art are briefly explained. A new era started with the artists of the Republic Period being sent abroad for educational purposes and then transferring their knowledge to their colleagues. In this period, the ceramic works of the artists took place in the facade and interior spaces. Ceramic wall panel samples created in contemporary ceramic art in Europe and Turkey were examined within the scope of the study. The ceramic panel works of Bedri Rahmi Eyüboğlu, Nasip İyem, Erdoğan Ersen, Attila Galatalı, Jale Yılmazbaşar and Beril Anılanmert, who reinterpret the elements forming the

roots of the Anatolian ceramic tradition and have monumental works in Contemporary Turkish Ceramic Art with their artist identities, are discussed within the scope of the thesis. Izmir / Swissotel Grand Efes Hotel, which is the first art hotel in Turkey, where the works of determined Turkish artists are featured, was chosen as the study area. The ceramic wall panels in the garden and interiors of the hotel constitute the sample area of the study. Observation forms of the ceramic panels, which were examined on-site, were created and interviews were held with hotel users. The relationship of the artifacts with the exterior/indoor space was analyzed with the on-site detection method. The effects of the works that emerged as a result of the combination of architecture/interior architecture with the art of ceramics on the user and their relationship with the space were examined within the scope of the research.

KAYNAKÇA

Arıl, B. (2017). Kaplama Malzemesi Olan Seramiğin, İç Mekânlarda Alternatif Malzemelere Göre Kullanımının Avantajları ve Dezavantajları. Yüksek Lisans Tezi Maltepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Anılanmert, B. (1985). Seramik Eğitiminde Yeni Yönelimler. Türkiye’de Sanat’ın Bugünü ve Yarını (69-74). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları.

Cingöz, A. (2022). Kişisel Arşiv.

Can, Ö. C. (2018). Ankara’da Kamusal Alanlardaki Seramik Duvar Panoları. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Diren, S. (1964). Kişisel Arşiv.

Kırca, A. D. & Üstündağ, D. D. (2020). Mimari Bağlamı Değişen Seramik Panoların İncelenmesi. Journal Of Arts, 3(4), 291-312.

Swissotel Grand Efes Arşivi, İzmir.

Mutlu, H. (2016). Çağdaş Kent Mimarisinde Seramik Panolar ve İnönü Üniversitesi Kongre ve Kültür Merkezi Uygulaması. İnönü Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Dergisi.

Yavuz, E. (2015). An Aesthetic Responce to An Architectural Challenge: Architecture’s Dialogue With The Arts in Postwar Turkey. Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yavuz, E. (2017). Toplumla Yeni Bir Uzlaş Alanı Tasarlama: Türkiye’de Mimarlığın Sanatla Kurduğu Diyalog. Mimarlık Dergisi.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

URL-1: www.chicagotribune.com, Erişim Tarihi: 12.11.2021

URL-2: https://tr.wikipedia.org/wiki/Hilton_Istanbul_Bosphorus#/media/Dosya:Hilton-istanbul_hg-1959_hg.jpg Erişim Tarihi: 12.04.2022

URL-3: <https://m.facebook.com/fureyaproject/>, Erişim Tarihi: 12.04.2021